

Nr 133

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i lagen (1959: 517) om förlängning av tiden för vissa servitut; given Stockholms slott den 17 oktober 1969.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i lagen (1959: 517) om förlängning av tiden för vissa servitut.

GUSTAF ADOLF

Ingemund Bengtsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en förlängning intill den 1 januari 1972 av giltighetstiden för vissa tidsbegränsade norrländska skogsservitut.

Förslag

till

Lag**om ändring i lagen (1959:517) om förlängning av tiden för vissa servitut**

Härigenom förordnas, att 1 § lagen (1959: 517) om förlängning av tiden för vissa servitut skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1 §.

Är servitut, som innefattar rättighet till skogsfång eller mulbete och som gäller till förmån för fastighet inom Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län, begränsat till viss tid, minst femton år, eller till fastighetsägarens livstid, och utgår giltighetstiden före den 1 januari 1970, skall servitutet likväl bestå intill nämnda dag. Förlängning av servitutstiden inträder dock ej med mindre servitutet alltjämt utövas. Ej heller förlänges tiden, om servitutet tillkommit eller blivit på angivet sätt tidsbegränsat först efter den 31 december 1946.

Är servitut, som innefattar rättighet till skogsfång eller mulbete och som gäller till förmån för fastighet inom Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län, begränsat till viss tid, minst femton år, eller till fastighetsägarens livstid, och utgår giltighetstiden före den 1 januari 1972, skall servitutet likväl bestå intill nämnda dag. Förlängning av servitutstiden inträder dock ej med mindre servitutet alltjämt utövas. Ej heller förlänges tiden, om servitutet tillkommit eller blivit på angivet sätt tidsbegränsat först efter den 31 december 1946.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 5 september 1969.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, GEIJER, MYRDAL, WICKMAN, MÖBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *förlängning av tiden för vissa servitut* och anför.

Inledning

Genom lagen (1959: 517) om förlängning av tiden för vissa servitut fick vissa tidsbegränsade servitut, avseende rätt till skogsfång och mulbete, i norrlandslänen en giltighetstid till den 1 januari 1970. Lagen föregicks av en lag i ämnet år 1946 vilken medgav en giltighetstid för sådana servitut till den 1 januari 1960.

Lantmäteristyrelsen har, efter anmodan av Kungl. Maj:t i beslut den 20 september 1968, i samråd med lantbruksstyrelsen utrett frågan om ytterligare förlängning av tiden för ifrågavarande servitut och i skrivelse den 17 mars 1969 avgett förslag i ämnet. Sedermera har lantmäteristyrelsen i skrivelse den 1 april 1969 inkommit med ytterligare utredning i ärendet.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av hovrätten för Nedre Norrland, skogsstyrelsen, som även hört skogsvårdsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, länsstyrelserna i samma län efter hörande av lantbruksnämnderna och överlantmätlarna, servitutsnämnderna för dessa län, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Sveriges skogsägareföreningars riksförbund (SSR) och Skogsindustriernas samarbetsutskott.

Riksdagen har i skrivelse den 28 maj 1969, nr 266, gett till kända vad tredje lagutskottet anfört i utlåtande, nr 40, med anledning av motioner (I: 86 och II: 105) om fortsatt giltighet av vissa skogsservitut.

Gällande bestämmelser

Lagen (1946: 741) om förlängning av tiden för vissa servitut avsåg sådana skogsfångs- och mulbetesservitut inom Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, som var begränsade till viss tid, minst 15 år, eller till servitutshavarens livstid. Utgick giltighetstiden under åren 1947—1959, skulle enligt lagen servitutet bestå till den 1 januari 1960 (1 § första stycket). Detsamma gällde om servitutstiden utgått under åren 1940—1946 men servitutet alltjämt utövades vid 1946 års utgång (1 § andra stycket). Lagen innehöll vidare regler om ersättning och om verkan i sakrättsligt hänseende av att servitutstiden förlängts. För prövning av ersättningsfrågor tillsatte Kungl. Maj:t tre servitutsnämnder, en för Norrbottens län, en för Västerbottens län och en för de övriga berörda länen.

1959 års lag innebär att de servitut, som förlängts till den 1 januari 1960 genom 1946 års lag, fått fortsatt giltighetstid till den 1 januari 1970. Dessutom innebär lagen att de tidsbegränsade skogsservitut, vilkas ordinarie giltighetstid löper ut under 1960-talet, också förlängts till den 1 januari 1970, under förutsättning att den ordinarie giltighetstiden var bestämd till minst 15 år eller till fastighetsägarens livstid. Förlängning inträder dock endast om servitutet alltjämt utövas. Inte heller förlänges tiden om servitutet tillkommit eller tidsbegränsats efter år 1946 (1 § och övergångsbestämmelserna). Ersättning skall betalas av servitutshavaren om den besvärade fastigheten tillskyndas olägenhet av någon betydelse genom förlängningen (2 § första stycket). Ersättningsfrågor prövas av servitutsnämnd (2 § andra stycket och 3 §). Servitutsnämnderna är de samma som förut, nämligen en för Norrbottens län, en för Västerbottens län och en för de övriga norrlandslänen (kungörelsen (1959: 518) rörande tillämpning av lagarna den 6 december 1946 (nr 741) och den 4 december 1959 (nr 517) om förlängning av tiden för vissa servitut). Anspråk på ersättning skall framställas hos nämnden inom ett år från det förlängningen inträtt (2 § andra stycket). Har ersättning i anledning av förlängning som skett enligt 1946 års lag bestämts att utgå i form av avgäld, skall beslutet därom lända till efterrättelse också med avseende på förlängning enligt 1959 års lag, om inte servitutsnämnden på ansökan föreskriver annat. Sådan ansökan skall göras inom ett år från det den nya förlängningen inträtt (övergångsbestämmelserna). När servitutstid förlängts enligt lagen gäller servitutet som om det hade intecknats den dag, från vilken förlängningen är att räkna (7 §).

Initiativet till 1959 års lagstiftning togs av riksdagen. I förarbetena till lagen (prop. 1959: 167, 3LU 25, rskr 324) redovisades de förhållanden som vid tillkomsten av 1946 års lag talade för en förlängning av ifrågavarande servitut. I propositionen anfördes sålunda att de servitutsberättigade fastigheterna till större delen utgjordes av ofullständiga jordbruk eller stödjord-

bruk, som kommit till genom ägostyckning eller avsöndring samt ägdes och brukades av personer i mycket knappa ekonomiska omständigheter. Dessa jordägares redan bekymmersamma ställning kunde ytterligare förvärras genom att servituten upphävdes. Samtidigt uttalades, att servituten borde på längre sikt avvecklas i anslutning till yttre rationalisering av fastighetsbeståndet.

Departementschefen anförde i 1959 års proposition att rationaliseringsverksamheten inte fortskridit i sådan takt som 1946 års lagstiftare förutsatt. Tiden för servitutsförlängningen framstod därför som alltför knapp. Å andra sidan hade de förhållanden, som påkallade lagstiftningen, sedermera ändrats i skilda hänseenden. Som exempel härpå anförde departementschefen avfolkningen av glesbygderna, nedläggningen av jordbruksdriften eller åtminstone kreatursskötseln m. m. Departementschefen konstaterade därför att, medan servituten sålunda oavbrutet förlorat i betydelse för servituthavarna, olägenheterna av dem blivit alltmer framträdande. Servituten hindrade allvarligt såväl rationellt skogsbruk som arronderingsförbättringar i skogsmarken och var i en del fall ägnade att konservera jordbruk av den beskaffenhet att deras fortsatta bestånd mindre väl överensstämde med den då gällande målsättningen för rationaliseringsverksamheten. Oaktat de sociala olägenheter, som skulle kunna drabba vissa bygder om de förlängda servitutstiderna fick utlöpa vid årsskiftet 1959/60, skulle kunna motverkas på annat sätt än genom en ny lagstiftning, förordade departementschefen förlängning av servitutstiderna. Han betonade dock, att detta inte fick tolkas som något ställningstagande till frågan, hur problemet med skogsservituten slutligt borde lösas, och under inga förhållanden som någon utfästelse om att för rättigheterna skulle utgå kompensation vid en eventuell avveckling. Departementschefen sade sig härigenom vilja förebygga att servitutshavarna till följd av ogrundade förhoppningar om framtida skogstilldelning skulle undandra sig att medverka i den pågående strukturrationaliseringen. Han framhöll också angelägenheten av att lanbruksnämnderna inriktade sig på sådana lösningar att skogsservituten blev överflödiga. — I fråga om valet av tidrymd för servitutsförlängningen anförde departementschefen, att det var vanskligt att bedöma inom vilken tid det ifrågavarande fastighetsbeståndet nått sådan rationaliseringsgrad att servituten i stort sett spelat ut sin roll. Han förordade en förlängning till den 1 januari 1970 och menade att om det då skulle vara påkallat med ytterligare förlängning, en sådan var att föredra framför att låsa fast servituten vid en alltför lång tid.

Riksdagen antog lagförslaget med en mindre ändring.

Lantmäteristyrelsens utredning

Lantmäteristyrelsen

Lantmäteristyrelsen anmärker att när lagstiftningen om förlängning av de tidsbegränsade skogsservitutet förbereddes år 1946 gjordes en undersökning om förekomsten av sådana servitut. Enligt denna undersökning bedömdes deras antal inte understiga 2 000. Någon motsvarande undersökning gjordes inte i samband med förlängningen år 1959. Lantmäteristyrelsen har emellertid i detta ärende, i samråd med lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen, riktat en rundfråga till de berörda överlantmätarna, lantbruksnämnderna, skogsvårdsstyrelserna och ordförandena i servitutsnämnderna samt till Skogsindustriernas samarbetsutskott, SSR och de norrländska läns- eller provinsförbunden av RLF. Undersökningen ägde rum omkring årsskiftet 1968—69. Lantmäteristyrelsen sammanfattar resultaten av rundfrågan sålunda.

De flesta tillfrågade myndigheterna och organen saknar material som närmare redovisar förekomsten eller utövningen av tidsbegränsade skogsservitut. De allmänna erfarenheter som redovisas pekar emellertid klart på att utövningen av servituten minskat starkt på senare år. Från en del håll uppges att utövningen nästan helt upphört åtminstone i vissa avseenden, t. ex. i fråga om bete. Materialet från servitutsnämnderna visar följande. Ersättning har bestämts för 80 servitut av servitutsnämnden för de tre södra länen. Servitutsnämnden för Västerbottens län har inte haft något ersättningsärende på åtskilliga år medan servitutsnämnden för Norrbottens län fastställt ersättning för cirka 143 servitut. Om ersättning blivit bestämd enligt 1959 års lag torde man kunna utgå från att servitutet utövats vid den tidpunkt som varit relevant i ersättningsärendet. Emellertid har denna tidpunkt i övervägande antalet fall sannolikt varit den 1 januari 1960, varför uppgifterna om antalet ersättningsfall inte är representativa för den nuvarande utövningen av servituten. Vidare kan det finnas tidsbegränsade skogsservitut som existerar och utövas fast de inte föranlett ersättningsbeslut enligt 1959 års lag. Det är sålunda inte uteslutet att servitutsersättning i en del fall kan ha blivit bestämd genom överenskommelse, som inte lagts fram för servitutsnämnd. Dessutom kan periodisk ersättning som bestämts enligt 1946 års lag ha fortsatt att gälla i fråga om servitut som utövats vid ingången av år 1960. Man kan av dessa skäl bara dra ganska allmänna slutsatser av uppgifterna om antalet ersättningsbeslut. Materialet från servitutsnämnderna bestyrker emellertid det allmänna intrycket att servitutens betydelse avtagit. Enligt Skogsindustriernas samarbetsutskott, vars uppgifter torde ge en riktig uppfattning om storleksordningen av antalet tidsbegränsade skogsservitut på skogsbolagens fastigheter, finns totalt cirka 870 servitut. Det uppges att dessa servitut utövas alltmär sporadiskt.

Lantmäteristyrelsen anmärker vidare att några närmare uppgifter om förekomsten av servitut på enskilda personers skogar inte redovisats. Det allmänna intrycket av materialet är emellertid att antalet sådana servitut måste vara litet. Enligt 1946 års undersökning skulle de av enskilda personer ägda fastigheter som belastades av servitut främst vara belägna i de tre

sydliga norrlandslänen. Av den nu gjorda undersökningen framgår enligt lantmäteristyrelsen att servituten i Gävleborgs och Jämtlands län är få. Servituten i Västernorrlands län synes huvudsakligen belasta bolagsfastigheter. Lantmäteristyrelsen uppskattar hela antalet tidsbegränsade servitut till omkring 1 000 men kan inte ange hur många av dessa som alltjämt utövas. Sannolikt utövas många servitut bara i begränsad utsträckning och utövningen synes avta snabbt.

Lantmäteristyrelsen anför vidare, att 1946 års undersökning visade i fråga om arten av de befogenheter som ingår i servituten att servituten i regel var i fråga om utövningen lokaliserade till viss plats eller beroende av anvisning samt i fråga om omfattningen noggrant bestämda. Den nu gjorda undersökningen bestyrker detta resultat och pekar vidare på att servituten mycket ofta är begränsade till ved, stängselvirke och mulbete eller bara till ved och mulbete. Uppgifterna tyder vidare på att utövning av mulbetesservitut bara förekommer undantagsvis. Omkring hälften av servituten synes avse fastigheter i Västernorrlands län, medan återstoden finns i Västerbottens och Norrbottens län samt till en mindre del i Jämtlands län. Inom länen förekommer servituten företrädesvis i inlandet.

Lantmäteristyrelsens förslag. Lantmäteristyrelsen anför, att de förefintliga tidsbegränsade skogsservituten i huvudsak torde utgöras av sådana vilkas ursprungligen bestämda giltighetstid utlöpt under 1940-, 1950- eller 1960-talen. Genom den fortgående och allt snabbare strukturomvandlingen i Norrland har skogsservitutens betydelse minskat alltmera. De servitutsberättigade fastigheterna utgörs i regel av småbruk eller fastigheter med så obetydlig jordbruksareal att de inte är att betrakta som jordbruk. De har inte sällan omförts till skogsmark eller övergått till att bli bostads- eller fritidsfastigheter. I den mån fastigheterna fortfarande används för jordbruk saknar de regelmässigt förutsättningar att bestå på längre sikt som självständiga jordbruksföretag. Om den nuvarande utövningen av de kvarvarande tidsbegränsade servituten anför lantmäteristyrelsen att rätten till bete och slätter numera torde sakna betydelse. Förhållandet är oftast detsamma med den rätt att ta virke till stängsel och dylikt, som i vissa fall ingår i servituten. Rätt till byggnadsvirke synes föreligga bara i fråga om en mindre del av de tidsbegränsade servituten och behovet av att kunna hämta byggnadsvirke ur skogen har för övrigt minskat.

De tidsbegränsade skogsservitutens betydelse synes väsentligen ligga i rätten till vedbrand. Det vanligaste synes vara att servitutshavarna har rätt att efter utsyning eller anvisning för husbehov ta ut viss årlig kvantitet ved, t. ex. 25 kbm., mot en ersättning beräknad på grundval av det faktiska uttaget, t. ex. 3 kr. per kbm. för björkved och 50 öre för avverkningsavfall.

Lantmäteristyrelsen anför vidare att skogsservituten numera inte anses godtagbara som servitut på grund av de olägenheter de innebär från skogsvårdssynpunkt m. m. Servitut av detta slag får inte bildas vid jorddelning och avses enligt ett till lagrådet remitterat förslag till ny jordabalk inte heller få bildas genom avtal efter den 1 januari 1972. De olägenheter som hänför sig till skogsvården torde emellertid vara mindre i fråga om de tidsbegränsade servituten än i fråga om skogsservitut i allmänhet, eftersom de tidsbegränsade servituten i regel är tämligen hårt bundna i fråga om utövningen medan andra servitut ofta är friare i fråga om lokalisering och virkessortiment. Servituten medför också administrativa olägenheter. De tjänande fastigheternas ägare nödgas hålla viss fortlöpande redovisning. De måste också ombesörja viss tillsyn (utsyning, anvisning). Vidare är servituten en komplicerande faktor vid strukturrationalisering och över huvud taget vid rättsliga dispositioner i fråga om fastigheterna. Servituten måste utredas och redovisas hos olika myndigheter, och ibland lägger förekomsten av servitut hinder i vägen för överlåtelser eller byten. Lantmäteristyrelsen anser därför att de tidsbegränsade skogsservituten numera medför begränsade fördelar för de härskande fastigheterna och sådana olägenheter för de tjänande fastigheterna och för myndigheterna, att de inte bör förlängas ytterligare om inte starka skäl kan anföras härför.

Mot bakgrund av de jordbrukspolitiska riktlinjer, som antogs av riksdagen år 1967 (prop. 1967:95, JoU 25, rskr 280), och de därmed överensstämmande villkor för fastighetsbildning, som torde komma att ingå i den nya fastighetsbildningslag, som väntas träda i kraft den 1 januari 1972, får det enligt lantmäteristyrelsen numera i stort sett anses uteslutet att de fastigheter till vilka hör tidsbegränsade skogsservitut kan förstärkas med skogsmark så att de får förutsättningar att bestå som självständiga jord- eller skogsbruksföretag. Detta gäller oavsett om de tidsbegränsade servituten förlängs eller inte.

Lantmäteristyrelsen anför vidare. Om i undantagsfall en fastighet, som hör till den kategori som det här är fråga om, har sådant läge och sådan beskaffenhet, att den kan byggas ut till ett rationellt jordbruksföretag, blir frågan om sådan utbyggnad att bedöma oberoende av huruvida till fastigheten hör ett skogsservitut eller inte. Frågan om förstärkning av brukningsenheten kan tas upp på begäran av ägaren som en fråga om fastighetsreglering enligt den nya fastighetsbildningslagen, varvid tillskottsmark förs över till fastigheten mot ersättning i pengar, eller som en fråga om tillskottsförvärv m. m. under lantbruksnämndens medverkan eller efter båda dessa linjer. Om tillskottsmarken därvid skall hämtas från fastighet som belastas av ett servitut som gäller till förmån för den fastighet som förstärks eller från någon annan fastighet är av underordnad betydelse.

Frågan om förlängning av de tidsbegränsade servituten får därför enligt

lantmäteristyrelsen tas upp från andra utgångspunkter. Det gäller närmast att bedöma om det föreligger ett tillräckligt starkt allmänt intresse av att de servitutsberättigade fastigheterna får sina servitut förlängda ytterligare en tid.

Lantmäteristyrelsen anför härom. När de ifrågavarande servituten tillkom rådde självhushåll på landsbygden i betydligt högre grad och mera allmänt än nu. Skogsservituten kunde därvid ha påtaglig betydelse som komplement till fastighet, en funktion som just är specifik för servituten. Exempelvis kunde mulbetesservitut vara helt nödvändiga komplement till de fastigheter som inte hade egen betesmark. Nu är hushållningsformerna och levnadsförhållandena andra. Servituten utövas numera huvudsakligen med avseende på rätten att hämta ved. Sådan kan emellertid i regel med samma fördel anskaffas utan stöd av servitutet. Lantmäteristyrelsen bedömer därför frågan så att servituten inte bör förlängas ytterligare. Fördelarna med en sådan lösning överväger enligt styrelsens mening olägenheterna, och olägenheter för de nuvarande servitutshavarna torde uppkomma bara undantagsvis och i regel inte bli av någon betydelse. Det torde kunna förutsättas att tjänande fastighetsägare, i regel skogsholag, inte motsätter sig att den som vid utgången av år 1969 utövar tidsbegränsat servitut får fortsätta under en övergångstid att på rimliga villkor utöva samma befogenheter som servitutet avsåg, om den ifrågavarande förutvarande servitutsinnehavaren annars skulle ha svårighet att tillgodose sitt behov av den nyttighet servitutet avsåg. Ett sådant arrangemang kan exempelvis träffas om det undantagsvis ännu skulle förekomma bete med stöd av servitut som inte förlängs. Också när det gäller behovet av ved kan en personlig överenskommelse av angivet slag möjligen i något fall vara befogad.

I fall då servitutsberättigad fastighet övergått till att utgöra bostads- eller fritidsfastighet eller omförs till skogsmark föreligger enligt lantmäteristyrelsens mening särskilda skäl till att en förlängning inte bör komma i fråga. Skogsservituten har alltid haft som sin typiska uppgift att tillgodose husbehov på jordbruksfastighet. Enligt styrelsens mening får det anses att förutsättningar saknas för utövning av skogsservitut, om den härskande fastigheten tagits i anspråk för annan användning än jordbruk.

Skulle det emellertid anses att en ytterligare förlängning bör ske på grund av särskilda skäl bör en sådan förlängning i princip begränsas till servitut som tillkommer fastighet där jordbruk utövas. Dessutom bör, på motsvarande sätt som skedde enligt 1959 års lag, förlängningen bara avse servitut som faktiskt utövas vid utgången av år 1969. Eftersom de servitut som uppfyller nu angivna villkor numera bara torde utgöra en mindre del av de tidsbegränsade servituten synes en förlängning, om en sådan skall ske, denna gång inte böra anordnas som en generell förlängning. Det lämpligaste synes

i stället vara att förlängning på förslagsvis högst tio år sker på begäran av den härskande fastighetens ägare. Uppgiften att ta emot sådan begäran och att pröva frågan om förlängning skulle kunna läggas hos servitutsnämnden, vilken liksom nu också skulle få pröva frågan om ersättning. En viss frist skulle givetvis få tillmätas för begäran om förlängning, förslagsvis två år. En provisorisk generell förlängning på två år av liknande slag som den nu gällande skulle alltså samtidigt få ske.

Remissyttrandena

Remissinstanserna har haft delade meningar om och hur en förlängning av servituten bör ske.

Lantmäteristyrelsens i första hand framförda förslag att servituten inte bör generellt ytterligare förlängas delas av *skogsstyrelsen, skogsvårdsstyrelserna i Västernorrlands och Jämtlands län, länsstyrelsen i Västernorrlands län, lantbruksnämnderna i Västernorrlands och Norrbottens län samt överlantmätaren i Västernorrlands län.*

Lantmäteristyrelsens förslag att i första hand en generell förlängning inte bör ske och i andra hand en individuell förlängning sker efter en generell förlängning på två år tillstyrks utan eller med vissa ändringsförslag av *länsstyrelserna i Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, lantbruksnämnderna i Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens län, överlantmäterna i Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län, servitutsnämnden för Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län, en ledamot i servitutsnämnden för Västerbottens län samt av Skogsindustriernas samarbetsutskott.*

För en servitutsreglering enligt lantmäteristyrelsens i andra hand framförda förslag om en individuell förlängning efter en provisorisk generell förlängning på två år uttalar sig *skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län, överlantmätaren i Jämtlands län, en ledamot i servitutsnämnden för Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län samt servitutsnämnden för Norrbottens län.*

Hovrätten för Nedre Norrland anser övervägande skäl tala för att tiden för servituten ytterligare förlängs. Eftersom det alltjämt finns servitut som utövas får man räkna med att de fyller ett behov och att ett bortfall av servituten kan medföra att innehavaren råkar i en ekonomiskt bekymmersam situation. Hovrätten förordar därför att förlängningen begränsas till servitut som alltjämt utövas och till sådana fall då den fastighet till vars förmån servitutet gäller är taxerad som jordbruksfastighet samt att servituten får gälla till den 1 januari 1980. Övriga bestämmelser kan utformas i enlighet med 1959 års lag.

För en ny generell förlängning uttalar sig även *servitutsnämnden för Västerbottens län, Sveriges lantbruksförbund och SSR.*

Skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län uttalar sig för en individuell reglering av servitutsförlängning. Även *RLF* förordar en sådan ordning.

Riksdagens skrivelse

I de inledningsvis nämnda motionerna till årets riksdag om fortsatt giltighet av ifrågavarande servitut påpekade *motionärerna* att de förväntningar om ett varaktigt tillrättsläggande av servitutsförhållandena som man hade då 1959 års lag antogs inte infriats. Enligt motionärerna nyttjas alltså ett betydande antal servitut av denna karaktär. Servitutshavarna är oftast småbrukare med svag ekonomi, för vilka förmånerna är av betydande värde. Motionärerna hemställde därför att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhöll om förslag till lag om fortsatt giltighet av skogsservituten under en tioårsperiod eller den kortare tid som kan förflyta till dess annan lagstiftning gjort lagen överflödig.

Tredje lagutskottet erinrade om att 1959 års lagstiftning tillkom mot bakgrunden av bl. a. förväntningar om att det genom kommande lagstiftning om ny jordabalk och om fastighetsbildningslag skulle möjliggöras att inom en icke alltför avlägsen framtid uppnå en mera slutgiltig lösning av det problem som skogsservituten utgör. Utskottet erinrade vidare om det till lagrådet remitterade förslaget till fastighetsbildningslag som beräknas träda i kraft den 1 januari 1972. Utskottet hänförde sig vidare till lantmäteristyrelsens uttalande till utskottet att det med hänsyn till innehållet i den föreslagna fastighetsbildningslagen numera inte föreligger något samband mellan frågan om ytterligare förlängning av de tidsbegränsade skogsservituten och frågan om en ny fastighetsbildningslagstiftning. Som styrelsen anfört får enligt utskottet frågan om en eventuell förlängning därför tas upp från andra utgångspunkter. Utskottet erinrade om att man vid tillkomsten av såväl 1946 års som 1959 års lagar i ämnet framhållit de tidsbegränsade servitutens hindrande inverkan på ett rationellt skogsbruk och om de olägenheter från skogsvårdssynpunkt som lantmäteristyrelsen betonat. Utskottet erinrade vidare om de administrativa olägenheter som servituten medför och att de sägs utgöra en komplicerande faktor vid strukturrationalisering. Utskottet ansåg mot bakgrund av det anförda att stora fördelar obestriddligen skulle vinnas om servituten inte förlängdes ytterligare. Emellertid gav lantmäteristyrelsens utredning inte närmare besked om förekomsten eller utövningen av de tidsbegränsade skogsservituten, låt vara att de allmänna erfarenheterna visade på att utövningen av servituten är i snabbt avtagande till följd av den allt snabbare strukturomvandlingen i Norrland. Utskottet ansåg dock att man inte kan bortse från att servituten alltså kan ha stor betydelse för utkomstmöjligheterna för många fastighetsägare och då främst äldre innehavare av småbruk inom berörda områden. I frågans nuvarande läge

ansåg utskottet därför att de servitut som utövas vid utgången av år 1969 övergångsvis bör förlängas generellt på två år. Hur avvecklingen bör ske i fråga om de servitut, som efter den förlängda giltighetstiden alltså utövas, synes kunna övervägas i anslutning till utarbetande av förslag till promulgationslag beträffande fastighetsbildningslagen. De närmare överväganden som utskottets förslag till förlängning av giltighetstiden för de begränsade servituten kunde föranleda syntes enligt utskottet böra ske genom Kungl. Maj:ts försorg. Utskottet erinrade om att en eventuell förlängning måste beslutas vid årets riksdag.

Departementschefen

Servitut som innefattar rätt till skogsfång eller mulbete på skogsmark (skogsservitut) bildades tidigare i ganska stor utsträckning, särskilt i Norrland. I en del fall gäller de av ålder och i andra fall har de tillkommit vid laga jorddelning. De flesta har emellertid tillkommit genom avtal. Enligt lagen (1926: 326) om delning av jord å landet är det inte tillåtet att vid jorddelning bilda skogsservitut. Det till lagrådet den 19 april 1968 remitterade förslaget till fastighetsbildningslag, över vilket lagrådet numera avgett yttrande, innehåller förbud mot bildande av skogsfångsservitut vid fastighetsbildning (7 kap. 2 §). Däremot skall betesservitut i vissa fall kunna bildas. Något hinder mot att genom avtal bilda skogsservitut föreligger f. n. inte. Det till lagrådet den 20 januari 1967 remitterade förslaget till 14 kap. nya jordabalken innehåller däremot förbud mot skogsfångsservitut och mot upplåtelse genom avtal av betesservitut (3 §).

Enligt lagen om förlängning av tiden för vissa servitut har vissa tidsbegränsade norrländska skogsservitut, som enligt en tidigare lag från år 1946 i samma ämne förlängts till den 1 januari 1960, ytterligare förlängts till den 1 januari 1970. Även sådana servitut vilkas giltighetstid varit minst 15 år eller fastighetsägarens livstid och löpt ut under 1960-talet har fått sin giltighet förlängd till den 1 januari 1970.

Årets riksdag har uttalat sig för en generell förlängning av de ifrågakvarande servitutens giltighetstid med två år.

Lantmäteristyrelsen har föreslagit att någon ytterligare förlängning inte skall ske eftersom servituten i regel blivit obehövliga och därför nyttjas i allt mindre utsträckning. Ytterligare skäl till att inte förlänga giltighetstiden är enligt lantmäteristyrelsen att servituten också medför vissa olägenheter, främst från skogsvårdssynpunkt. Om en förlängning likväl anses böra ske, förordar lantmäteristyrelsen en ordning som innebär en individuell förlängning. För att en sådan ordning skall kunna genomföras fordras emellertid enligt styrelsen först en generell förlängning av giltighetstiden på förslagsvis två år.

Remissinstanserna har haft delade meningar om vilken lösning som lämpligen bör väljas.

1959 års lag var, liksom 1946 års lag i samma ämne, avsedd som ett provisorium till dess det ifrågavarande fastighetsbeståndet genom sammanslagningar eller på annat sätt fått en sådan struktur att servituten i stort sett spelat ut sin roll. I motiven till 1959 års lag förutskickade emellertid departementschefen att en ytterligare generell förlängning kunde visa sig påkallad (prop. 1959:167 s. 15). Antalet tidsbegränsade skogsservitut uppskattas av lantmäteristyrelsen till omkring 1 000. Hur många av dessa som nu utövas går f. n. inte att ange. Servitutens betydelse torde under den gångna tioårsperioden ha avtagit. Det föreliggande remissmaterialet ger emellertid vid handen att servituten i vissa fall fortfarande fyller ett behov och att ett bortfall av dem kan medföra att innehavarna råkar i ekonomiskt bekymmersam belägenhet. Jag tänker då närmast på de äldre innehavare av småbruk som är servitutshavare. I detta läge är det enligt min mening mest ändamålsenligt att, i överensstämmelse med vad som uttalas av riksdagen, den ordning som gäller enligt 1959 års lag får bestå under ytterligare två år. Med en sådan lösning vinner man också tid för att mera ingående överväga hur frågan slutligt skall lösas för tiden fr. o. m. den 1 januari 1972, då den nya fastighetsbildningslagen och jordabalken är avsedda att träda i kraft. Jag förordar därför en ytterligare förlängning till den 1 januari 1972 av giltighetstiden för ifrågavarande skogsservitut, som tillkommit eller blivit tidsbegränsade före den 1 januari 1947 och som utövas vid utgången av år 1969. Jag har för avsikt att senare återkomma till Kungl. Maj:t med ytterligare förslag i ärendet.

I enlighet med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till *lag om ändring i lagen (1959:517) om förlängning av tiden för vissa servitut*.

Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*¹.

Jag hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

¹ Förslaget, som är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget, har uteslutits här.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 9 oktober 1969.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet	NORDSTRÖM,
regeringsrådet	WALBERG,
justitierådet	WESTERLIND,
justitierådet	ULVESON.

Enligt lagrådet den 2 oktober 1969 tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, har Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande enligt 87 § regeringsformen skall inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i lagen (1959: 517) om förlängning av tiden för vissa servitut.*

Förslaget, som biläggs detta protokoll, föredrages inför lagrådet av hovrättsassessorn Stig Wenker.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
17 oktober 1969.*

Närvarande:

Statsministern PALME, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, ASPLING,
SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN,
MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över förslag till lag om ändring i lagen (1959: 517) om förlängning av tiden för vissa servitut.

Föredraganden upplyser, att lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran, och hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga förslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten